

Națiunile Unite
Comitetul pentru Drepturile Copilului

Dreptul copilului de a fi ascultat

Recomandarea generală nr. 12 (2009)

Convenția cu privire la Drepturile Copilului
CRC/C/GC/12
20 iulie 2009

COMITETUL PENTRU DREPTURILE COPILULUI
Sesiunea 51
Geneva, 25 mai - 12 iunie 2009

Traducere realizată de

Centrul de Informare și Documentare
privind Drepturile Copilului

SUMAR

	Paragrafele	Pagina
I. INTRODUCERE.....	1 – 7.....	5
II.OBIECTIVE.....	8	6
III. DREPTUL DE A FI ASCULTAT: UN DREPT AL FIECĂRUI COPIL ÎN PARTE ȘI UN DREPT AL GRUPURILOR DE COPII.....	9 – 136 ...	6
A. Analiza Juridică.....	15 – 67	7
1. Interpretarea literală a articolului 12.....	19 – 39	7
(a) Paragraful 1 din articolul 12.....	19 – 31	8
(i) „Trebuie să garanteze“.....	19	8
(ii) „Capabil de discernământ“.....	20 – 21	8
(iii) „Dreptul de a-și exprima liber opinia“.....	22 – 25	8
(iv) „Asupra oricărei probleme care îl privește“.....	26 – 27.....	9
(v) „Ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate“.....	28 – 31	9
b) Paragraful 2 al articolului 12.....	32 – 39 ...	10
(i) Dreptul „de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl vizează“.....	32 – 34 ...	10
(ii) „Fie direct, fie printr-un reprezentat sau un organism competent“.....	35 – 37 ...	10
(iii) „În conformitate cu regulile de procedură din legislația națională“.....	38 – 39 ...	11
2. Pașii necesari pentru implementarea dreptului copilului de a fi ascultat.....	40 – 47 ...	11
(a) Pregătirea copilului.....	41	11
(b) Audierea copilului.....	42 – 43 ...	11
(c) Evaluarea capacităților copilului	44	11
(d) Informații cu privire la importanța oferită opiniilor copilului (feedback).....	45	11
(e) Plângeri, recurs și despăgubiri.....	46 – 47 ...	12
3. Obligațiile Statelor părți.....	48 – 67 ...	12
(a) Obligațiile de bază ale Statelor părți.....	48 – 49 ...	12
(b) Obligații specifice cu referire la procedurile judiciare și administrative.....	50 – 67 ...	13
(i) Dreptul copilului de a fi audiat în cadrul procedurilor judiciare civile.....	50 – 56 ...	13
Divorțul și separarea.....	51 – 52 ...	13
Separarea de părinți și îngrijirea alternativă.....	53 – 54 ...	13
Adopția și plasamentul kafalah din dreptul islamic.....	55 – 56 ...	13
(ii) Dreptul copilului de a fi ascultat în procesele judiciare penale.....	57 – 64 ...	13
Copilul delincent.....	58 – 61 ...	14
Copilul victimă și copilul martor.....	62 – 64 ...	14
(iii) Dreptul copilului de a fi ascultat în procedurile administrative.....	65 – 67 ...	14

B. Dreptul de a fi ascultat și conexiunile cu alte prevederi

ale Convenției	68 – 88	15
1. Articolele 12 și 3.....	70 – 74	15
2. Articolele 12, 2 și 6.....	75 – 79	16
3. Articolele 12, 13 și 17.....	80 – 83	16
4. Articolele 12 și 5.....	84 – 85	17
5. Articolul 12 și implementarea drepturilor copilului în general.....	86 – 88	17

C. Implementarea dreptului de a fi ascultat în diferite

contexte și situații	89 – 131	18
1. În cadrul familiei.....	90 – 96	18
2. În cazul îngrijirii alternative.....	97	19
3. În domeniul sănătății.....	98 – 104	19
4. În domeniul educației și în școli.....	105 – 114	20
5. În cadrul activităților ludice, recreative, sportive și culturale.....	115	21
6. La locul de muncă.....	116 – 117	21
7. În situații de violență.....	118 – 121	22
8. În elaborarea strategiilor de prevenire	122	22
9. În procedurile de imigrare și acordare a azilului	123 – 124	23
10. În situații excepționale	125 – 126	23
11. În cadrul contextelor naționale și internaționale	127 – 131	23

D. Condițiile de bază pentru implementarea dreptului

copiilor de a fi ascultat	132 – 134	24
--	-----------	----

E. Concluzii	135 – 136	25
---------------------------	-----------	----

Dreptul copilului de a fi ascultat

Articolul 12 al Convenției cu privire la Drepturile Copilului stipulează:

1. Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile acestuia urmînd să fie luate în considerare, ținîndu-se seama de vîrsta sa și de gradul său de maturitate.
2. În acest scop copilului i se va da, în special, posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl vizează, fie direct, fie printr-un reprezentat sau un organism competent, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională.

I. INTRODUCERE

1. Articolul 12 al Convenției cu privire la Drepturile Copilului (Convenția) este o prevedere unică într-un tratat referitor la drepturile omului; acesta abordează statutul juridic și social al copiilor, care pe de o parte nu se bucură de autonomie deplină, precum adulții, dar pe de altă parte, sunt subiecți ai dreptului. Paragraful 1 garantează oricărui copil capabil de discernământ dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile acestuia urmînd să fie luate în considerare, ținîndu-se seama de vîrsta sa și de gradul său de maturitate. Paragraful 2 prevede, în special, posibilitatea copilului de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl vizează.

2. Dreptul copilului de a fi ascultat și luat în serios reprezintă una dintre valorile fundamentale ale Convenției. Comitetul pentru Drepturile Copilului (Comitetul) a identificat articolul 12 drept unul dintre cele patru principii generale ale Convenției, celelalte fiind dreptul la nediscriminare, dreptul la viață și dezvoltare și acordarea priorității interesului suprem al copilului, ceea ce scoate în relief faptul că prezentul articol nu stabilește doar un drept în sine, ci că acesta trebuie să fie luat în considerare la interpretarea și implementarea tuturor celorlalte drepturi.

3. De la adoptarea Convenției în 1989 au fost înregistrate progrese considerabile la nivel local, național, regional și global în ceea ce privește elaborarea legislației, politicilor și metodologiei de promovare a implementării articolului 12. În ultimii ani a apărut o practică pe larg răspîndită, cunoscută sub termenul de “participare”, deși termenul ca atare nu figurează în textul articolului 12. Conceptul dat a evoluat și este actualmente pe larg întrebuițat pentru a descrie procese continue care presupun schimb de informație și dialog între copii și adulți, avînd la bază respectul reciproc, în cadrul cărora copiii pot învăța cum drepturile lor și cele ale adulților sunt luate în considerare și pot influența rezultatele acestor procese.

4. Statele părți și-au reafirmat angajamentul de a implementa prevederile articolului 12 în cadrul celei de-a douăzeci și șaptea ședințe extraordinare a Adunării Generale consacrate copiilor din 2002 {1}. Cu toate acestea, Comitetul semnalează faptul că în majoritatea societăților din întreaga lume implementarea dreptului copilului de a-și exprima opinia referitor la un șir întreg de probleme ce-l vizează, precum și dreptul ca această opinie să fie luată în considerare continuă să întâlnească impedimente serioase sub forma numeroaselor practici și atitudini înrădăcinate, precum și din partea obstacolelor politice și economice. Deși mare este numărul copiilor ce se confruntă cu dificultăți, Comitetul recunoaște îndeosebi că anumite grupuri de copii, printre care copiii de vîrstă mică, precum și copii ce fac parte din grupuri marginalizate și defavorizate se ciocnesc cu obstacole specifice în realizarea acestui drept. De asemenea, Comitetul este preocupat de calitatea multor practici deja existente. Se impune necesitatea unei interpretări mai adecvate a prevederilor articolului 12, precum și necesitatea identificării unei modalități ce ar permite implementarea deplină a acestora în cazul fiecărui copil.

1. Rezoluția S-27/2 „O lume demnă pentru copii”, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite 2002.

5. În 2006 Comitetul a organizat o zi de dezbateri generale asupra dreptului copilului de a fi ascultat cu scopul de a examina esența și semnificația articolului 12, conexiunile acestuia cu alte articole, lacunele existente și bunele practici, precum și problemele prioritare ce necesită a fi abordate pentru a asigura continuarea exercitării acestui drept {2}. Această recomandare generală reiese dintr-un schimb de informații care a avut loc în ziua menționată mai sus (inclusiv cu participarea copiilor), din experiența acumulată de către Comitet în urma revizuirii rapoartelor înaintate de către Statele părți, precum și din experiența semnificativă și expertiza guvernelor, organizațiilor nonguvernamentale (ONG-uri), organizațiilor comunitare, agențiilor de dezvoltare și a copiilor înșiși în ceea ce privește aplicarea în practică a dreptului stipulat în articolul 12.

6. Prezenta recomandare generală propune, mai întâi de toate, o analiză juridică a celor două paragrafe ale articolului 12, urmînd ulterior să explice condițiile necesare pentru realizarea integrală a acestui drept, în special în cadrul procedurilor juridice și administrative (capitolul A). În capitolul B va fi pusă în discuție conexiunea dintre articolul 12 și alte trei principii de bază ale Convenției, precum și relația cu alte articole. Capitolul C va descrie condițiile și impactul dreptului copilului de a fi auzit în diferite situații și contexte. Capitolul D stabilește cerințele fundamentale necesare pentru implementarea acestui drept, iar concluziile se conțin în capitolul E.

7. Comitetul recomandă Statelor părți să difuzeze pe larg prezenta recomandare generală, atît în cadrul guvernului și structurilor administrative, cît și printre copii și societatea civilă. Acest lucru presupune traducerea documentului în limbile relevante, elaborarea unor versiuni adaptate pentru copii, organizarea unor ateliere și seminare în cadrul cărora se vor analiza efectele produse și modalitățile optime de implementare a acestui drept, precum și includerea acestuia în instruirii ale tuturor profesioniștilor care lucrează cu și pentru copii.

II. OBIECTIVE

8. Obiectivul general al recomandării generale rezidă în a sprijini Statele părți în vederea implementării eficiente a articolului 12. În acest sens documentul își propune:

să consolideze înțelegerea sensului articolului 12 și a implicațiilor acestuia asupra guvernelor, părților interesate, ONG-urilor și întregii societăți; să descrie cadrul legislativ, politicile și practicile necesare pentru a asigura aplicarea integrală a articolului 12; să sublinieze abordările pozitive în implementarea articolului 12, profitînd de experiența Comitetului ca urmare a monitorizării procesului de aplicare a Convenției; să propună anumite condiții esențiale privind modalități clare ce ar garanta că opiniile copiilor în domeniile care îi vizează vor fi luate în considerare.

III. DREPTUL DE A FI ASCULTAT: UN DREPT AL FIECĂRUI COPIL ÎN PARTE ȘI UN DREPT AL GRUPURILOR DE COPII

9. Prezenta recomandare generală este structurată în conformitate cu distincția făcută de către Comitet între dreptul de a fi ascultat, ce se referă la un copil în parte și, cel ce se referă la un grup de copii (spre exemplu, o clasă de elevi, copiii unui cartier, copiii unei anumite țări, copiii cu dizabilități sau un grup de fete). Această distincție este una relevantă deoarece Convenția stipulează că Statele părți sunt obligate să garanteze dreptul copilului de a fi ascultat în funcție de vîrsta și gradul de maturitate a copilului (vezi în continuare analiza juridică a paragrafelor 1 și 2 ale articolului 12).

2. Vezi recomandările emise ca urmare a discuțiilor generale ținute în 2006 cu referire la dreptul copilului de a fi ascultat, disponibile la adresa: http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/discussion/Final_Recommendations_after_DGD.doc.

10. Criteriile de vîrstă și maturitate pot fi evaluate atît în cazul cînd un copil este audiat în parte, cît și atunci cînd anumiți copii aleg să-și exprime părerile în grup. Evaluarea vîrstei copilului și gradului său de maturitate pot fi realizate mai lesne atunci cînd grupul dat reprezintă o structură durabilă, precum o familie, o clasă de elevi sau locuitorii unui anumit cartier, însă această procedură devine mult mai dificilă atunci cînd copiii decid să se exprime în mod colectiv. Chiar și atunci cînd întîlnesc dificultăți în evaluarea vîrstei și gradului de maturitate, Statele părți sunt obligate să considere copiii drept grup înainte de a-i audia și Comitetul recomandă cu insistență ca Statele părți să depună toate eforturile necesare pentru a asculta sau a solicita opiniile copiilor care se exprimă în mod colectiv.

11. Statele părți trebuie să încurajeze copiii să-și formeze nestingherit un punct de vedere și să creeze un mediu favorabil exercitării dreptului de a fi auzit pentru fiecare copil.

12. Opiniile exprimate de către copii ar putea deschide noi perspective și oferi noi experiențe, de aceea acestea trebuie luate în considerare în procesul decizional, cel de elaborare a politicilor, a legilor și/sau a acțiunilor de rigoare, precum și în evaluarea lor.

13. Aceste procese sunt de regulă desemnate cu termenul *participare*. Exercițarea de către un copil sau mai multor copii a dreptului de a fi ascultat reprezintă un element fundamental al participării. Acest concept subliniază faptul că implicarea copiilor nu trebuie să poarte un caracter momentan, ci să devină punctul de plecare al unei comunicări strînse între copii și adulți asupra elaborării politicilor, programelor și acțiunilor în toate contextele relevante ale vieții copiilor.

14. În capitolul A (Analiza juridică) al recomandării generale Comitetul abordează dreptul de a fi ascultat al unui copil în parte. În capitolul C (Implementarea dreptului de a fi auzit în diferite situații și contexte) Comitetul analizează, pe de o parte, dreptul copilului de a fi audiat în calitate de individ separat și, pe de altă parte, același drept din perspectiva copiilor ce se exprimă colectiv.

A. Analiza Juridică

15. Articolul 12 al Convenției stabilește dreptul fiecărui copil de a-și exprima liber viziunile cu referire la orice problemă ce-l vizează, precum și dreptul ca aceste viziuni să fie luate în considerare, în funcție de vîrsta sa și gradul său de maturitate. Articolul menționat obligă expres Statele părți să recunoască acest drept și să-i garanteze implementarea solicitînd opiniile copilului și ținînd seama de ele. Această obligație impune Statele părți, cu referire la sistemul juridic, fie să garanteze în mod direct dreptul la exprimare, fie să adopte legi specifice sau să revizuiască legislația existentă pentru ca orice copil să-și poată exercita pe deplin acest drept.

16. Cu toate acestea copilul poate alege opțiunea de a nu-și exercita dreptul de a fi ascultat. Exprimarea opiniilor este o alegere a copilului și nu o obligație. Statele părți trebuie să garanteze fiecărui copil toată informația necesară, precum și consiliere adecvată pentru ca acesta să poată lua o decizie în favoarea interesului său suprem.

17. Articolul 12, în calitate de principiu general, prevede ca Statele părți să depună eforturi considerabile pentru a garanta că la interpretarea și implementarea tuturor drepturilor incluse în Convenție se va ține seama mai întîi de toate de acest principiu. {3}

18. De asemenea, articolul 12 stipulează faptul că fiecare copil se bucură de drepturi care-i influențează viața și nu doar de drepturi ce derivă din vulnerabilitatea sa (protecție) ori dependența de adulți (întreținere) {4}. Convenția recunoaște copilul drept subiect de drept și ratificarea cvasi-universală a acestui instrument internațional de către Statele părți scoate în evidență acest statut al copilului, fapt menționat explicit în articolul 12.

3. *Vezi recomandarea generală nr. 5 din 2003 a Comitetului despre acțiunile generale de implementare a Convenției cu privire la Drepturile Copilului (CRC/GC/2003/5).*

4. *Convenția este deseori desemnată cu termenul celor trei „p”: provizii (întreținere), protecție și participare.*

1. Interpretarea literală a articolului 12

(a) Paragraful 1 din articolul 12

(i) „Trebuie să garanteze“

19. Articolul 12, paragraful 1 prevede că Statele părți „trebuie să garanteze“ dreptul copilului de a-și exprima liber opiniile. „Trebuie să garanteze“ este un termen juridic de o importanță crucială ce nu oferă nici o marjă de discreție Statelor părți. În consecință, Statele părți sunt strict obligate să întreprindă măsuri adecvate pentru a implementa pe deplin acest drept în cazul fiecărui copil. Această obligație constă din două elemente care, pe de o parte asigură existența mecanismelor de solicitare a opiniilor copilului cu referire la orice problemă ce-l afectează și, pe de altă parte, garantează că părerile exprimate vor fi luate în considerare.

(ii) „Capabil de discernământ“

20. Statele părți se obligă să asigure dreptul de a fi ascultat fiecărui copil „capabil de discernământ“. Sintagma „capabil de discernământ“ nu trebuie să fie percepută drept o restricție, ci mai degrabă drept o obligație a Statelor părți de a evalua capacitatea copilului de a-și forma independent o părere. Prin aceasta urmează să înțelegem că Statele părți nu trebuie să pornească de la principiul pe larg răspândit că un copil nu este în stare să-și exprime propriile opinii. Din contra, Statele părți trebuie să presupună că un copil are capacitatea de a-și crea propriile viziuni și să recunoască dreptul acestuia de a le expune; copilul nu trebuie să fie obligat să demonstreze în prealabil această abilitate.

21. Comitetul subliniază faptul că articolul 12 nu insistă asupra unei limite de vîrstă referitor la dreptul copilului de a-și exprima opiniile și chiar descurajează Statele părți să adopte anumite restricții de vîrstă, fie prin lege, fie în practică, care ar limita dreptul copilului de a fi ascultat cu referire la orice subiect ce-l preocupă. În această privință Comitetul subliniază următoarele:

- Mai întîi de toate, în recomandările sale, ca urmare a discuțiilor generale purtate cu privire la implementarea drepturilor copilului din fragedă copilărie în 2004, Comitetul a subliniat că termenul *copilul în calitate sa de deținător de drepturi* este „...înrădăcinat în cotidianul acestuia chiar de la primele etape ale vieții sale“. Studiile arată că un copil este capabil să formuleze opinii încă din perioada copilăriei timpurii, chiar dacă nu este la moment în stare să le verbalizeze. În consecință, implementarea integrală a articolului 12 necesită recunoașterea și respectarea formelor nonverbale ale comunicării, inclusiv jocul, limbajul corporal, mimica, desenul și pictura, modalități prin care copiii mici demonstrează capacitatea de a înțelege, indică alegerile și preferințele lor.
- În al doilea rînd, nu este indispensabil ca un copil să dețină cunoștințe despre toate aspectele problemei ce-l vizează, ci să poată înțelege acest subiect în măsura în care acest lucru să-i permită să formuleze o opinie personală cu referire la problema în cauză.
- În al treilea rînd, Statele părți sunt obligate să asigure implementarea acestui drept pentru copiii care întâlnesc dificultăți în a se face auziți. Spre exemplu, copiii cu dizabilități trebuie să fie echipați cu toate mijloacele de comunicare necesare, precum și să le poată utiliza, fapt ce le-ar permite să-și exprime mai lesne părerile. De asemenea, se impune necesitatea depunerii tuturor eforturilor pentru a recunoaște dreptul la exprimare pentru copiii proveniți din familii de minorități, familii de origine autohtonă și cele ale emigranților, precum și dreptul altor copii ce nu vorbesc limba majorității populației.
- Într-un final, Statele părți trebuie să fie conștiente de eventuale consecințe negative ale unei practici nechibzuite ale acestui drept, în special cu referire la copiii mici, sau în cazul în care copilul este victima unei infracțiuni penale, a abuzului sexual, a violenței sau altor forme de maltratare. Statele părți trebuie să întreprindă toate măsurile necesare pentru a veghea ca dreptul de a fi ascultat să fie exercitat de către copil în condiții de maximă siguranță.

5. CRC/C/GC/7/Rev.1, paragraful 14.

6. Cf. Lansdown G., „Capacitățile în evoluție ale copilului“, Centrul de cercetare Innocenti, UNICEF/Salvați Copiii, Florența (2005).

(iii) „Dreptul de a-și exprima liber opinia”

22. Copilul are dreptul „de a-și exprima liber opinia”. Prin termenul „liber” înțelegem că fiecare copil poate să-și expună viziunea fără a fi supus presiunii și poate alege dacă să-și exercite sau nu dreptul de a fi ascultat. „Liber” înseamnă și faptul că un copil nu trebuie manipulat ori supus oricărei influențe sau presiuni necuvenite. În plus, conceptul „liber” este legat în mod intrinsec de „propria” perspectivă a copilului: copilul are dreptul să-și expună propriile opinii și nu pe cele ale altor persoane.

23. Statele părți sunt obligate să asigure condiții ce vor ține cont de situația personală și socială a copilului care-și exprimă opiniile, precum și un mediu ce i-ar permite acestuia să se simte respectat și în securitate atunci când își exercită acest drept.

24. Comitetul insistă asupra faptului că interviewarea copilului trebuie efectuată nu mai des decât acest lucru este necesar, în special când audierile vizează anumite momente nefaste pentru copil. „Audierea” unui copil reprezintă un proces dificil care ar putea avea efecte traumatizante asupra acestuia.

25. Realizarea dreptului copilului la libera exprimare necesită informarea copilului, de către responsabilii de audieri și părinții sau tutorii săi cu privire la subiectele abordate, opțiunile ce-i stau la dispoziție și deciziile ce pot fi luate, precum și consecințele ulterioare ale acestora. De asemenea, copilul trebuie să fie conștient de condițiile în care el urmează să-și exprime opiniile. Astfel dreptul de a fi informat este esențial, fiind o precondiție a luării unei decizii clare de către copil.

(iv) „asupra oricărei probleme care îl privește”

26. Statele părți trebuie să garanteze copilului dreptul de a-și exprima opiniile „asupra oricărei probleme care îl privește”. Acest lucru reprezintă al doilea criteriu presupus de acest drept: copilul trebuie să fie ascultat atunci când este vizat de subiectul discuției. Această condiție de bază trebuie să fie respectată și înțeleasă în sensul său larg.

27. Grupul de Lucru de Componentă Deschisă instituit de către Comisia pentru Drepturile Omului, care a elaborat textul Convenției a respins propunerea de a determina aceste subiecte și de a le include într-o listă, fapt ce ar limita examinarea opiniilor exprimate de către unul sau mai mulți copii. În schimb, a fost decis ca dreptul copilului de a fi ascultat să se refere la „orice problemă care îl privește”. Comitetul este îngrijorat că deseori copilului îi este refuzat dreptul de a fi ascultat, chiar dacă este evident faptul că subiectul supus discuțiilor îl vizează și el este capabil să-și expună părerea asupra acestuia. În timp ce Comitetul acceptă o definiție largă a termenului „problemă”, care de asemenea cuprinde subiecte ce nu sunt menționate explicit în Convenție, acesta recunoaște expresia „care îl privește”, adăugată pentru a preciza că nu este vorba despre un mandat politic general. Cu toate acestea, practica demonstrează că interpretarea largă a subiectelor ce vizează copilul și copiii permite includerea acestora în procesele sociale ale comunității lor și a întregii societăți, lucru dovedit și în cadrul Summitului Mondial pentru Copii. Astfel este necesar ca Statele părți să asculte cu atenție părerile exprimate de către copii, ori de câte ori acestea pot contribui la ameliorarea calității soluțiilor.

(v) „Ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate”

28. Viziunile copilului trebuie ascultate „ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate”. Această clauză face referință la capacitatea copilului, care trebuie să fie evaluat pentru a se putea ține seama de opiniile sale ori la necesitatea de a explica copilului în ce măsură opiniile sale au influențat rezultatul procesului. Articolul 12 stipulează că nu este suficient doar să asculți copilul; opiniile copilului trebuie să fie luate serios în considerare când acesta este capabil de discernământ.

29. Obligînd Statele să ia în considerare opinia copilului, în funcție de vîrsta și gradul său de maturitate, articolul 12 stabilește clar faptul că vîrsta nu poate deveni singurul criteriu de determinare a importanței opiniei exprimate de către copil. Gradul de înțelegere a copilului nu poate fi legat în mod uniform de vîrsta sa biologică. Cercetările au demonstrat că informația, experiența, mediul, așteptările sociale și culturale, precum și gradul de susținere de care se bucură copilul sunt factori ce contribuie la dezvoltarea capacității copilului de a-și forma un punct de vedere. Anume din această cauză opinia copilului trebuie să fie evaluată de la caz la caz.

30. Gradul de maturitate face referință la aptitudinea copilului de a înțelege și evalua consecințele unei anumite probleme și trebuie deci luată în considerație atunci cînd se determină capacitatea individuală a unui copil. Maturitatea este un concept greu de definit; în contextul articolului 12 aceasta reprezintă capacitatea unui copil de a-și exprima opiniile asupra anumitor probleme de o manieră rezonabilă și independentă. De asemenea este necesar de a lua în considerare impactul problemei date asupra copilului. Astfel, cu cît mai mare este impactul problemei asupra vieții copilului, cu atît mai mult se impune evaluarea exactă a gradului său de maturitate.

31. Nu poate fi neglijat nici conceptul capacităților în evoluție ale copilului, precum și orientarea și sfaturile oferite de către părinți (vezi paragraful 84 și capitolul C).

b) Paragraful 2 al articolului 12

(i) Dreptul „de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl vizează”.

32. Articolul 12, paragraful 2 stipulează că Statele părți trebuie să ofere copilului oportunitatea de a fi ascultat în special „în orice procedură judiciară sau administrativă care îl vizează”. Comitetul subliniază că această prevedere se referă la toate procedurile judiciare relevante care vizează copilul, fără restricție, spre exemplu: divorțul părinților, custodie, îngrijire și adopție, copiii aflați în conflict cu legea, copiii victime a violenței fizice și psihologice, abuz sexual sau alte crime, îngrijire medicală, securitate socială, copiii neînsoțiți, copiii ce solicită azil sau copiii refugiați, precum și copiii victime ale conflictelor armate și ale altor situații de urgență. Printre procedurile administrative tipice se înscriu, spre exemplu, deciziile privind educația, sănătatea, mediul, condițiile de viață sau de protecție a copiilor. Ambele tipuri de procedură pot face apel la anumite mecanisme de soluționare a conflictelor precum medierea și arbitrajul.

33. Dreptul de a fi ascultat se referă atît la proceduri inițiate de către copil, precum plîngeri cu privire la rele tratamente și contestații privind excluderea din școală, precum și cele inițiate de alte persoane, dar care vizează copilul, precum separarea de părinți și adopția. Statele părți sunt încurajate să adopte măsuri legislative care ar obliga factorii decizionali din sistemul judiciar sau administrativ să explice în ce măsură opiniile copilului sunt luate în vedere și care sunt consecințele acestora asupra copilului.

34. Un copil nu se poate exprima eficient dacă contextul în care-și exercită acest drept este intimidant, ostil, insensibil sau neadaptat la vîrsta acestuia. Procedurile trebuie să fie, pe de o parte, accesibile și, pe de altă parte, adaptate la nevoile copilului. În special este important să i se ofere copilului informații adaptate și sprijin în a-și apăra cauza, precum și să poată beneficia de serviciul unui personal special instruit, să se atragă atenția la aspectul sălilor de audiență, îmbrăcămintea judecătorilor și avocaților, la prezența unor paravane și a sălilor de așteptare separate.

(ii) „Fie direct, fie printr-un reprezentat sau un organism competent”

35. După ce copilul a luat decizia de a fi audiat, urmează să hotărască modul în care se va derula acest proces: „fie direct, fie printr-un reprezentat sau un organism competent”. Comitetul recomandă, în măsura posibilului, să i se ofere copilului posibilitatea de a fi audiat direct în orice procedură.

36. În calitate de reprezentat poate interveni părintele/părinții, un avocat sau o altă persoană (printre altele, un lucrător social). Totuși este necesar de subliniat faptul că în multe cazuri (civile, penale sau administrative) există riscuri legate de conflicte de interes între copil și reprezentantul cel mai firesc al acestuia (părinte/părinți). În cazul în care audierea copilului se face prin intermediul unui reprezentant, este extrem de important ca acesta să asigure transmiterea corectă a punctului de vedere al copilului către factorul decizional. Metoda aleasă urmează a fi determinată de către copil (sau la necesitate, de către autoritatea competentă) în funcție de situația acestuia. Reprezentanții trebuie să dispună de cunoștințe suficiente și să înțeleagă diferite aspecte ale procesului decizional, precum și să aibă experiență de lucru cu copiii.

37. Reprezentantul trebuie să fie conștient că promovează în exclusivitate interesele copilului și nu pe cele ale altor persoane (părinte/părinți), instituții sau organizații (spre exemplu, azilul, administrația sau societatea). Se impune și adoptarea unui cod de conduită pentru reprezentanții numiți să susțină punctul de vedere al copilului.

(iii) „În conformitate cu regulile de procedură din legislația națională”

38. Copilul are dreptul să fie reprezentat „în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională”. Această clauză nu trebuie să fie interpretată ca permițând utilizarea unor proceduri legislative care ar limita sau ar împiedica copilul să-și exercite acest drept fundamental. Din contra, Statele părți sunt îndemnate să se conformeze regulilor de bază ale unei proceduri echitabile, precum dreptul la apărare și dreptul de a avea acces la propriul dosar.

39. În cazul în care regulile de procedură sunt încălcate, decizia tribunalului sau cea a autorității administrative poate fi contestată și ea poate fi anulată, înlocuită sau întoarsă curții spre reexaminare.

2. Pașii necesari pentru implementarea dreptului copilului de a fi ascultat

40. Implementarea celor două paragrafe ale articolului 12 necesită întreprinderea a cinci măsuri esențiale pentru a asigura realizarea eficientă a dreptului copilului de a fi ascultat, ori de câte ori problema abordată îl vizează sau dacă copilul este invitat să-și expună opinia în cadrul unei proceduri formale ori într-un alt context. Aceste măsuri trebuie aplicate în funcție de contextul dat.

(a) Pregătirea copilului

41. Responsabilii de audierea copilului trebuie să se asigure că copilul este informat despre dreptul de a-și expune punctul de vedere cu privire la orice problemă ce-l vizează și, în special, în orice procese juridice sau administrative, precum și de impactul pe care opiniile exprimate îl pot avea asupra rezultatului procesului. În plus, copilul trebuie să fie la curent cu faptul că el are posibilitatea de a se exprima fie direct, fie prin intermediul unui reprezentant. El trebuie să fie conștient de posibilele consecințe ale alegerii efectuate. Persoana responsabilă de luarea deciziei trebuie să pregătească adecvat copilul înainte de audieri (să-i ofere informații cu privire la locul, timpul și modalitatea de desfășurare a procesului, precum și să-i comunice cine vor fi participanții, ținând cont de opinia copilului în această privință).

(b) Audierea copilului

42. Contextul în care copilul își exercită dreptul de a fi ascultat trebuie să fie favorabil și încurajator, astfel încât copilul să fie sigur că adultul responsabil de audieri este gata să asculte și să examineze atent ceea ce copilul a decis să comunice. Persoana care va audia opiniile copilului poate fi un adult implicat în probleme ce vizează copilul (spre exemplu, un profesor, un asistent social sau îngrijitor), un reprezentant al unei instituții cu putere decizională (spre exemplu, un director, un administrator sau judecător) sau un specialist (spre exemplu, un psiholog sau un medic).

43. Experiența ne arată că audierile trebuie să se deruleze sub formă de discuții și nu de interogatoriu. Este preferabil ca audierile să nu aibă un caracter public, ci să se petreacă în condiții de confidențialitate.

(c) Evaluarea capacităților copilului

44. Opiniile copilului trebuie să fie luate serios în considerare atunci când analiza, efectuată pentru fiecare caz în parte, indică faptul că copilul este capabil de discernământ. Și atunci când se determină că copilul este în stare să-și formeze o viziune în mod rezonabil și independent persoana responsabilă de luarea deciziei este obligată să considere opinia copilului drept un factor important în soluționarea problemei. Astfel se impune necesitatea elaborării bunelor practici pentru a evalua corect capacitatea copilului.

(d) Informații cu privire la importanța oferită opiniilor copilului (feedback)

45. Dat fiind faptul că copilul are dreptul de a-și exprima părerile și acestea trebuie să fie luate în considerare, este de datoria responsabilului de luarea deciziei să informeze copilul despre rezultatul procesului și să-i explice în ce mod opiniile exprimate au afectat decizia finală. Feedbackul reprezintă o garanție că punctul de vedere al copilului nu a fost pur și simplu ascultat de dragul formalității, ci s-a ținut cont de acesta la luarea deciziei. Această informație ar putea încuraja copilul să insiste, să fie de acord ori să facă o altă propunere sau, în cazul unei proceduri juridice ori administrative, să înainteze o contestație sau să depună o plîngere.

(e) Plîngeri, recurs și despăgubiri

46. Este necesar să fie adoptate legi care să pună la dispoziția copiilor proceduri clare de plîngere și recurs în situațiile în care le este încălcat grav dreptul de a fi ascultați și nu se ține cont de opiniile lor. {7} Copiii trebuie să aibă posibilitatea de a se adresa unui ombudsman sau oricărui alt reprezentant cu funcție similară în ansamblul instituțiilor pentru copii (printre altele, în cadrul școlilor sau centrelor de plasament de zi) pentru a putea să-și expună plîngerile. Copiii trebuie să cunoască cine sunt acești responsabili și cum să-i contacteze. În cazul unor conflicte familiale ce țin de nerespectarea dreptului copilului de a fi ascultat, acesta trebuie să se poată adresa unui responsabil din cadrul serviciilor pentru tineret din comunitate.

47. Atunci când dreptul copilului de a fi ascultat este încălcat în cadrul procedurilor juridice și administrative (articolul 12, paragraful 2) copilul trebuie să aibă acces la proceduri de recurs și plîngeri care să prevadă despăgubiri pentru lezarea drepturilor. Procedurile de depunere a plîngerilor trebuie să ofere mecanisme eficiente care să garanteze copiilor siguranța că apelînd la acestea ei nu se expun riscului de a fi sancționați sau agresați.

3. Obligațiile Statelor părți

(a) Obligațiile de bază ale Statelor părți

48. Dreptul copilului de a fi ascultat impune Statelor părți obligația de a-și revizui sau modifica legislația pentru a introduce mecanisme ce ar asigura copiilor accesul la informație corespunzătoare, la un suport adecvat și, în caz de necesitate, la informații despre ponderea acordată opiniilor exprimate de către aceștia, precum și la proceduri de plîngere, recurs și despăgubire.

49. Pentru a îndeplini aceste obligații Statele părți trebuie să adopte următoarele strategii:

- Să reexamineze și să elimine declarațiile restrictive și rezervele referitoare la articolul 12.
- Să stabilească anumite instituții independente de protecție a drepturilor omului, precum ombudsmanul pentru copii sau alți comisari avînd un mandat larg în domeniul drepturilor copilului. {8}
- Să ofere instruirii referitor la articolul 12 și aplicarea lui în practică pentru toți specialiștii care lucrează cu sau pentru copii, inclusiv avocați, judecători, polițiști, asistenți sociali, lucrători comunitari, psihologi, îngrijitori, personalul din penitenciare, profesorii de la toate treptele sistemului de educație, medici, asistenți medicali și alți reprezentanți din domeniul sănătății, funcționari și agenți publici, responsabilii de examinarea cererilor de azil și liderii comunității.

7. Vezi recomandarea generală nr. 5 din 2003 a Comitetului despre acțiunile generale de implementare a Convenției cu privire la Drepturile Copilului, paragraful 24.

8. Vezi recomandarea generală nr. 2 din 2002 a Comitetului despre rolul instituțiilor independente din domeniul drepturilor copiilor.

● Să asigure condiții favorabile ce ar susține și încuraja copiii să-și exprime viziunile și care ar garanta că acestea vor fi luate în considerare, prin intermediul anumitor regulamente și prevederi ferm ancorate în legi și coduri instituționale și ale căror eficiență va fi evaluată cu regularitate.

● Să combată atitudini negative care împiedică realizarea pleneră a dreptului copilului de a fi ascultat, prin campanii publice, inclusiv prin implicarea liderilor de opinie și mijloacelor mass media pentru a schimba concepțiile tradiționale pe larg răspândite cu privire la copil.

(b) Obligații specifice cu referire la procedurile judiciare și administrative

(i) Dreptul copilului de a fi audiat în cadrul procedurilor judiciare civile

50. Principalele probleme care necesită audierea copilului sunt menționate mai jos:

Divorțul și separarea

51. În caz de separare sau divorț copiii sunt, fără nici o îndoială, afectați de decizia tribunalului. Deciziile cu privire la pensia de întreținere a copilului, precum și custodia și dreptul la vizită sunt determinate de judecător, fie ca urmare a procesului de judecată, fie în cadrul medierii conduse de judecător. În multe State legea prevede, cu privire la disoluția unei relații, că judecătorul trebuie să acorde atenție primordială „interesului suprem al copilului“.

52. Din acest motiv, legislația referitoare la separare și divorț trebuie să includă dreptul copilului de a fi audiat de către responsabilii de luarea deciziilor și în procesele de mediere. Anumite jurisdicții fixează, fie în cadrul unei politici, fie în legislație, o anumită vîrstă la care copilul este considerat capabil să-și exprime propria opinie. Totuși, Convenția stipulează că acest lucru trebuie să fie determinat pentru fiecare caz în parte, odată ce se referă la vîrstă și gradul de maturitate al copilului și din acest considerent necesită o evaluare individuală a capacității copilului.

Separarea de părinți și îngrijirea alternativă

53. Ori de cîte ori se decide ca un copil să fie separat de familie pentru că este victima unei situații de abuz sau neglijență în propria sa casă, este important să se țină cont de opinia copilului pentru a determina interesul suprem al acestuia. Intervenția poate fi inițiată în baza unei plîngerii depuse de către copilul însuși, un alt membru al familiei sau un membru al comunității care a fost martor al situației de abuz sau neglijență în familie.

54. Experiența Comitetului indică faptul că dreptul copilului de a fi ascultat nu este întotdeauna luat în considerare de către Statele părți. Comitetul recomandă Statelor părți să garanteze, prin adoptarea unor legi, regulamente și directive că opiniile copilului sunt solicitate și examinate, inclusiv cu referire la decizii de plasare a copilului în familii temporare sau centru de plasament, elaborarea de planuri de îngrijire și revizuirea acestora, precum și vizite ale părinților și familiei.

Adopția și plasamentul kafalah din dreptul islamic

55. Cînd procesul de adopție sau plasare a unui copil în kafalah din dreptul islamic este în derulare și într-un final acesta este adoptat sau plasat în kafalah, audierea copilului în cauză devine o necesitate primordială. Un atare proces este de asemenea necesar în cazul în care părinții adoptivi sau familia de tip foster adoptă copilul, chiar dacă aceștia locuiesc de ceva timp împreună.

56. Articolul 12 al Convenției stipulează că interesul suprem al copilului trebuie să fie prioritar în orice situație. La luarea deciziilor privind adopția, kafalah ori alte tipuri de plasament „interesul suprem al copilului“ nu poate fi definit decît după audierea opiniilor copilului, urmînd să se țină cont de acestea. Comitetul îndeamnă Statele părți să informeze copilul, în măsura posibilului, despre eventualele consecințe ale adopției, kafalah sau alte tipuri de plasament, precum și să garanteze prin lege că punctul de vedere al copilului este luat în considerare.

(ii) Dreptul copilului de a fi ascultat în procesele judiciare penale

57. În procesele penale dreptul copilului de a-și exprima liber opiniile cu referire la orice problemă ce-l privește trebuie să fie pe deplin respectat și realizat la orice etapă a procesului de justiție juvenilă. {9}

Copilul delincvent

58. În conformitate cu Articolul 12, paragraful 2 al Convenției, un copil bănuit, acuzat sau găsit vinovat de încălcarea codului penal are dreptul de a fi audiat. Acest drept trebuie să-i fie respectat la orice etapă a procesului judiciar, fie că este vorba de dreptul copilului de a nu se pronunța (spre exemplu în cadrul fazei premergătoare procesului), fie dreptul de a fi audiat de către poliție, procuror și judecătorul de instrucție. De asemenea, el trebuie să se aplice la orice etapă a procesului de judecată, inclusiv luarea deciziei, precum și în cazul implementării măsurilor impuse.

59. În cazul în care se recurge la măsuri extrajudiciare, printre care medierea, copilul trebuie să aibă oportunitatea să-și dea consimțământul liber și voluntar și să obțină consiliere juridică și alte forme de asistență pentru a determina în ce măsură mijloacele extrajudiciare propuse sunt pertinente și oportune.

60. Pentru a putea participa eficient la procedură fiecare copil trebuie să fie informat rapid și direct, într-un limbaj accesibil, despre acuzațiile ce i se aduc, despre procedura judiciară pentru minori, precum și despre eventuale măsuri întreprinse de către tribunal. Procesul urmează a fi derulat într-o atmosferă ce ar încuraja copilul să participe și să se exprime liber.

61. Atât procesul propriu-zis, cât și alte audieri în care este implicat un copil aflat în conflict cu legea ar trebui să fie desfășurate cu ușile închise. Excepțiile de la această regulă ar trebui reduse la minimum, precizate foarte clar în legislația națională și stabilite reieșind din principiul interesului suprem al copilului.

Copilul victimă și copilul martor

62. Copilul victimă și copilul martor al unei crime trebuie să aibă posibilitatea de a-și exercita dreptul la libera exprimare, în conformitate cu Rezoluția Consiliului Economic și Social al Națiunilor Unite 2005/20, „Instrucțiuni privind Justiția în Probleme care implică Copii Victime și Martori ai Crimelor”. {10}

63. Astfel, orice efort trebuie depus pentru a garanta copilului victimă și/sau martor dreptul de a fi consultat cu referire la probleme relevante în ceea ce privește implicarea sa în cazul examinat, precum și dreptul de a expune liber și, cu propriile cuvinte, opiniile și preocupările sale vizînd implicarea sa în procesul judiciar.

64. Dreptul copilului victimă și/sau martor este în strînsă conexiune cu dreptul de a fi informat asupra unor probleme, precum disponibilitatea serviciilor medicale, psihologice și sociale, rolul copilului victimă și/sau martor, modalitatea de derulare a „interogatoriului”, existența mecanismelor de consiliere a copilului în vederea depunerii unei plîngerii și participării la procesele judiciare și de investigație, locurile și perioadele specifice în care se pot desfășura audierile, disponibilitatea măsurilor de protecție, posibilitatea de a obține despăgubiri, precum și prevederile legii cu referire la depunerea contestațiilor.

(iii) Dreptul copilului de a fi ascultat în procedurile administrative

65. Fiecare Stat parte trebuie să elaboreze în legislație proceduri administrative care să reflecte prevederile articolului 12 și să garanteze dreptul copilului de a fi ascultat, precum și alte drepturi procedurale, inclusiv dreptul la divulgarea informațiilor relevante, anunțul cu privire la audieri și reprezentarea de către părinți sau alte persoane.

9. *Vezi recomandarea generală nr. 10 din 2007 a Comitetului despre drepturile copilului în sistemul justiției juvenile (CRC/C/GC/10).*
10. *Rezoluția Consiliului Economic și Social al Națiunilor Unite 2005/20, în special articolele 8, 19 și 20, disponibile pe adresa: www.un.org/ecosoc/docs/2005/Resolution%202005-20.pdf.*

66. Copiii vor fi mai degrabă implicați în proceduri administrative, decât în proceduri judiciare din simplul motiv că primele sunt mai puțin formale, mult mai flexibile și relativ ușor de fixat prin legi sau reglementări. Procedurile urmează a fi accesibile și adaptate la nevoile copiilor.

67. Printre exemple de proceduri administrative relevante în cazul copiilor putem menționa mecanismele concepute pentru a soluționa problemele disciplinare în cadrul școlii (spre exemplu, suspendări și excluderi), refuzul de a elibera certificate școlare și problemele legate de rezultatele școlare, măsurile disciplinare și refuzul de a acorda privilegiu în centrele de detenție pentru minori, cererile de azil înaintate de către copii neînsoțiți și cererile de eliberare a permisului de conducere. În toate subiectele menționate mai sus copilul trebuie să aibă dreptul de a fi audiat și de a beneficia de alte drepturi „compatibile cu regulile procedurale ale legislației naționale“.

B. Dreptul de a fi ascultat și conexiunile cu alte prevederi ale Convenției

68. În calitate de principiu general, articolul 12 este legat de celelalte principii generale ale Convenției, precum articolul 2 (dreptul la nediscriminare), articolul 6 (dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare) și în special, acesta se află într-o relație de interdependență cu articolul 3 (prioritatea interesului suprem al copilului). Articolul 12 are de asemenea conexiuni strânse cu articolele ce se referă la drepturile și libertățile civile, în special articolul 13 (dreptul la libera exprimare) și articolul 17 (dreptul la informație). În plus, nu putem nega relația articolului 12 cu toate celelalte articole ale Convenției, care nu pot fi realizate pe deplin dacă copilul nu este respectat în calitate de subiect ce-și are propriile opinii cu referire la drepturile înscrise în articolele respective și asupra implementării acestora.

69. Conexiunea dintre articolele 12 și 5 (capacitățile în evoluție ale copilului și orientări și sfaturi corespunzătoare din partea părinților; vezi paragraful 84 al prezentei recomandări generale) este de o relevanță specială, deoarece este deosebit de important ca părinții să ofere sfaturi, ținând cont de capacitățile în evoluție ale copilului.

1. Articolele 12 și 3

70. Scopul articolului 3 este de a garanta că în orice acțiune ce vizează copiii, întreprinsă de către o instituție publică sau privată de protecție socială, tribunal, autorități administrative sau organe legislative, interesul suprem al copilului este prioritar. Altfel spus, orice măsură întreprinsă în numele copilului trebuie să respecte interesul suprem al copilului. Interesul suprem al copilului este similar unui drept procedural care obligă Statele părți să introducă măsuri în procesul de acțiune care ar garanta respectarea interesului suprem al copilului. Convenția obligă Statele părți să vegheze ca persoanele responsabile de aceste măsuri să audieze copilul, după cum este stipulat în articolul

12. Această măsură poartă un caracter obligatoriu.

71. Interesul suprem al copilului, identificat în rezultatul consultărilor cu copilul, nu este unicul factor ce trebuie luat în considerare în acțiunile instituțiilor, autorităților și administrației. Totuși, acesta este de o importanță crucială, ca și în cazul opiniilor copilului.

72. Articolul 3 se referă la cazuri individuale, însă acesta prevede în mod explicit faptul că interesele supreme ale copiilor în calitate de grup trebuie să fie luate în considerare în toate acțiunile ce vizează copiii. În consecință, Statele părți sunt obligate să țină cont nu doar de situația individuală a fiecărui copil, atunci când ne referim la identificarea interesului suprem, ci și de interesele copiilor în calitate de grup. În plus la aceasta, Statele părți trebuie să examineze acțiunile instituțiilor publice și private, autorităților, precum și cele ale organelor legislative. Extinderea obligației asupra „organelor legislative“ indică destul de clar faptul că orice lege, reglementare sau regulă ce se referă la copii trebuie să se bazeze pe principiul „interesului suprem al copilului“.

73. Nu există nici o îndoială că identificarea intereselor supreme ale copiilor în calitate de grup definit trebuie să se efectueze în același mod ca și determinarea interesului individual al unui copil. Dacă se pune problema determinării intereselor supreme ale unui număr mare de copii, atunci administrația instituțiilor, autoritățile sau organele guvernamentale trebuie de asemenea să precute posibilitatea audierii tuturor copiilor ce fac parte din acest grup nedefinit, precum și să ia în considerare opiniile lor atunci când sunt planificate anumite măsuri, inclusiv decizii legislative, care afectează copiii în mod direct sau indirect.

articolului 12, facilitând rolul esențial al copiilor în toate deciziile ce le afectează viața de zi cu zi.

2. Articolele 12, 2 și 6

75. Dreptul la nediscriminare reprezintă un drept inerent al omului, garantat de către toate instrumentele existente în domeniul drepturilor omului, inclusiv Convenția cu privire la Drepturile Copilului. În conformitate cu articolul 2 al Convenției fiecare copil are dreptul de a fi protejat împotriva oricărei forme de discriminare în exercitarea drepturilor sale, inclusiv cele prevăzute în articolul 12. Comitetul subliniază faptul că Statele părți trebuie să întreprindă măsuri adecvate pentru a garanta fiecărui copil dreptul de a-și exprima liber opiniile și de a se asigura că acestea vor fi luate în considerare, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau alte tipuri de opinii, de naționalitate, apartenență etnică sau socială, de situația materială, incapacitatea fizică, de statutul la naștere sau oricare alt statut. Statele părți sunt obligate să combată discriminarea, în special cea exercitată asupra grupurilor de copii vulnerabili sau marginalizați, pentru a se asigura că fiecare copil își poate realiza dreptul de a fi ascultat și are posibilitatea de a participa la procesele de luare a deciziilor cu privire la orice problemă ce-l vizează, pe picior de egalitate cu oricare alt copil.

76. În special, Comitetul își exprimă îngrijorarea cu privire la faptul că în anumite societăți atitudinile și practicile tradiționale subminează și limitează exercitarea acestui drept. Statele părți ar trebui să întreprindă măsuri corespunzătoare pentru a sensibiliza și educa societatea cu privire la efectele negative ale acestor atitudini și practici și ar trebui să încurajeze schimbări de atitudine pentru a garanta implementarea integrală a drepturilor prevăzute în Convenție pentru fiecare copil.

77. Comitetul îndeamnă Statele părți să acorde o atenție deosebită respectării dreptului copilului de a fi ascultat, în special, în cazul fetelor, precum și să le acorde sprijin, la necesitate, în a-și exprima opiniile și a garanta faptul că viziunile acestora vor fi luate în considerare, deoarece stereotipurile legate de sex și valorile patriarhale subminează și împiedică fetele să-și exercite dreptul stipulat în articolul 12.

78. Comitetul subliniază cu satisfacție importanța prevederii existente în articolul 7 al Convenției cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, care obligă Statele părți să asigure copiilor cu dizabilități asistența și echipamentul necesar pentru a le permite să-și exprime liber viziunile, acestea urmînd a fi ulterior luate în considerare.

79. Articolul 6 al Convenției cu privire la Drepturile Copilului recunoaște dreptul inerent al fiecărui copil la viață și insistă asupra faptului că Statele părți trebuie să depună eforturi maxime pentru a asigura viața și dezvoltarea copilului. Comitetul accentuează faptul că este deosebit de important să li se ofere copiilor oportunități de a se face auziți, dat fiind faptul că participarea copilului este un instrument ce contribuie la dezvoltarea plenară a personalității și a capacităților în evoluție ale copilului, în conformitate cu prevederile articolului 6 și finalităților educației menționate în articolul 29.

3. Articolele 12, 13 și 17

80. Articolul 13 (dreptul la libertatea de exprimare) și articolul 17 (accesul la informație) definesc anumite condiții prealabile determinante pentru exercitarea eficientă a dreptului de a fi ascultat. Aceste articole stabilesc faptul că copiii sunt subiecți de drept și analizate în interdependență cu articolul 12, acestea stipulează că fiecare copil are dreptul să-și exercite drepturile individual, în conformitate cu capacitățile sale în evoluție.

81. Dreptul la libertatea de exprimare stipulat în articolul 13 este deseori confundat cu articolul 12. Cu toate acestea, deși ambele articole se află într-o relație strânsă, ele se referă la două drepturi diferite. Libertatea de exprimare se referă la dreptul de a avea și a exprima opinii, precum și de a căuta și primi informații prin intermediul oricărui mijloc de informare existent. Prin libertatea de exprimare înțelegem dreptul copilului de a nu fi limitat de către Statele părți în a avea și exprima propriile viziuni. Prin urmare, Statele părți se obligă să nu se implice în nici un fel în dreptul copilului de a-și exprima viziunile sau de a se informa, protejând accesul la mijloacele de comunicare și dialogul public. În comparație, articolul 12 se referă la dreptul copilului de a-și exprima opiniile asupra problemelor specifice ce-l vizează și dreptul de a se implica în acțiuni și decizii care-i influențează viața. Articolul 12 cere de la Statele părți să adopte cadrul juridic necesar și mecanisme ce ar facilita implicarea activă a copilului în toate acțiunile ce-l privesc și în procesul decizional, asumându-și obligația de a ține cont de părerile exprimate. Libertatea de exprimare la care face referință articolul 13 nu presupune un asemenea angajament sau reacție din partea Statelor părți. Cu toate acestea, crearea unui mediu în care opiniile exprimate de către copii sunt respectate, prevădute consemnată în articolul 12 contribuie la consolidarea capacității copilului de a-și exercita dreptul la libera exprimare.

82. Respectarea dreptului copilului la informație, prevădute a articolului 17 reprezintă în mare măsură o premisă pentru realizarea eficientă a dreptului la libera exprimare a opiniilor. Copiii trebuie să aibă acces la o informație adaptată vârstei și capacităților acestora cu referire la orice problemă ce-i preocupă. Această regulă este valabilă, spre exemplu, în cazul informațiilor referitoare la drepturile lor, la procedurile ce-i vizează, la legislație, la politicile și regulamentele naționale, la serviciile locale și la procedurile de recurs și plîngere. În conformitate cu articolele 17 și 42, Statele părți trebuie să asigure includerea drepturilor copilului în curriculumul școlar.

83. De asemenea, Comitetul amintește Statelor părți că, pe de o parte, mijloacele de informare în masă reprezintă un instrument important de informare cu privire la drepturile copiilor de a-și exprima opiniile și, pe de altă parte, de oferire a oportunităților de exprimare publică a acestora. Diversele surse de informare existente sunt îndemnate să pună la dispoziția copiilor resurse care le-ar permite să se implice în elaborarea programelor și care ar crea oportunități pentru copii de a concepe și conduce inițiative cu privire la drepturile lor în cadrul mass-media. {11}

4. Articolele 12 și 5

84. Articolul 5 al Convenției stipulează că Statele părți trebuie să respecte responsabilitățile, drepturile și obligațiile părinților, tutorilor legali sau membrilor familiei extinse ori comunității, în funcție de tradițiile locale, de a oferi copilului orientare și indicații în exercitarea drepturilor sale, consemnate în Convenție. În consecință, copilul are dreptul la îndrumare și indicații care urmează să compenseze lipsa cunoștințelor, experienței și capacității de înțelegere a copilului și trebuie să corespundă capacităților în evoluție ale acestuia, după cum este menționat în acest articol. Pe măsură ce cunoștințele, experiența și capacitatea de înțelegere a copilului se dezvoltă, îndrumarea și indicațiile părinților, ale tutorei legale și ale altor persoane responsabile juridic de viața copilului trebuie să se transforme în sfaturi, sugestii, urmînd să se reducă la o simplă discuție derulată pe picior de egalitate. Această trecere nu se va produce la o anumită etapă fixă în dezvoltarea copilului, ci va purta un caracter gradual, crescînd odată cu încurajarea copilului să-și exprime viziunile.

85. Această prevedere este consolidată de articolul 12 al Convenției, care stipulează că părerile exprimate de către copil trebuie să fie luate în considerare de îndată ce acesta este capabil de discernămint. Altfel spus, pe măsură ce copiii își dezvoltă anumite abilități, ei capătă dreptul de a-și asuma responsabilități mai mari privind soluționarea problemelor ce-i vizează nemijlocit. {12}

11. Discuțiile generale privind copilul și mijloacele de informare (1996):

www.unhcr.ch/html/menu2/6/crc/doc/days/media.pdf.

12. Recomandarea generală nr. 5 (2003) cu privire la acțiunile generale de implementarea a Convenției cu privire la Drepturile Copilului.

74. Nu există contradicție între articolele 3 și 12; acestea se referă la două principii generale ce au un rol complementar: unul își propune drept obiectiv de a realiza interesul suprem al copilului și celălalt definește metodologia de atingere a obiectivului de a audia copilul sau copiii. De fapt, aplicarea adecvată a articolului 3 ar fi imposibilă fără respectarea prevederilor articolului 12. În aceeași ordine de idei, articolul 3 asigură funcționarea

5. Articolul 12 și implementarea drepturilor copilului în general

86. Pe lângă articolele puse în discuție în paragrafele precedente, majoritatea articolelor Convenției cer și promovează implicarea copiilor în problemele ce-i preocupă. Pentru a desemna aceste forme multiple de implicare, se utilizează conceptul generic *participare*. Fără nici o îndoială, elementul cheie al acestor implicări este articolul

12, însă necesitatea de a planifica, lucra și elabora strategii sau documente în rezultatul consultării copiilor este omniprezentă în întreaga Convenție.

87. Practica implementării se ciocnește de un spectru larg de probleme din diferite domenii, printre care sănătate, economie, educație sau mediul înconjurător, care sunt importante nu doar în cazul unui copil în parte, ci și pentru grupuri de copii sau copiii în genere. În consecință, Comitetul întotdeauna a tins să interpreteze termenul *participare* în sensul său larg pentru a stabili anumite proceduri nu doar pentru un anumit copil în parte și pentru grupuri de copii clar definite, ci și pentru alte grupuri de copii, precum copii ce fac parte din grupuri băştinaşe, copii cu dizabilități sau în general copii care sunt influențați direct sau indirect de condițiile vieții sociale, economice și culturale ale societății din care fac parte.

88. Această interpretare largă a participării copiilor este reflectată în documentul final adoptat în cadrul celei de-a douăzeci și șaptea ședințe extraordinare a Adunării generale cu genericul „O lume demnă pentru copii”. Statele părți s-au angajat „să elaboreze și să implementeze programe ce ar promova participarea eficientă a copiilor, inclusiv adolescenților, în cadrul proceselor de luare a deciziilor, fie în familii și școli, fie la nivel local și național” (paragraful 32, alineatul 1). În recomandarea generală nr.5 cu privire la acțiunile generale de implementare a Convenției pentru Drepturile Copiilor, Comitetul a menționat următoarele: „Este important ca Statele să dezvolte relații directe cu copiii și să nu mizeze doar pe contactele stabilite de către organizațiile nonguvernamentale (ONG-uri) sau de instituțiile de protecție a drepturilor omului.” {13}

C. Implementarea dreptului de a fi ascultat în diferite contexte și situații

89. Dreptul copilului de a fi ascultat trebuie să fie implementat în variate contexte și situații în care copiii cresc, se dezvoltă și învață. În aceste contexte și situații există numeroase concepții privind copilul și rolul său, fapt ce ar putea încuraja sau limita implicarea copiilor în problemele cotidiene și deciziile semnificative. Statele părți dispun de un arsenal larg de modalități de influențare a dreptului copilului de a fi ascultat, la care acestea pot recurge pentru a stimula participarea copiilor.

1. În cadrul familiei

90. O familie în care copiii își pot expune liber viziunile și în care acestea sunt luate în considerare din fragedă copilărie constituie un model important și reprezintă un mediu în care copilul se pregătește să-și exercite dreptul de a fi ascultat în comunitatea largă.¹⁴ O asemenea abordare a educației copilului favorizează dezvoltarea personală, consolidează relațiile de familie, facilitează socializarea copiilor și joacă un rol preventiv contra tuturor formelor de violență acasă și în familie.

91. Convenția recunoaște drepturile și responsabilitățile părinților sau ale altor reprezentanți legali de a oferi copiilor orientare și indicații potrivite (vezi paragraful 84 de mai sus), însă subliniază că acestea trebuie să-i permită copilului să-și exercite drepturile și insistă asupra faptului că îndrumarea și indicațiile oferite de către aceștia să fie adaptate la capacitățile în evoluție ale copilului.

92. Prin intermediul legislației și politicilor, Statele părți trebuie să încurajeze părinții, tutorii și îngrijitorii să asculte copiii și să țină cont de părerile lor în problemele ce-i afectează. De asemenea, părinții trebuie să fie încurajați să sprijine copiii în încercarea lor de a-și exercita dreptul la libertatea de exprimare și să vegheze ca opiniile expuse să fie luate în considerare în cadrul societății la orice nivel stipulate în Convenție.

94. Aceste programele trebuie să abordeze următoarele subiecte:

- Relația dintre părinți și copii bazată pe respect reciproc.
- Implicarea copiilor în procesele de luare a deciziilor.
- Consecințele existente atunci când opiniile copiilor sunt luate în considerare.
- Înțelegerea, promovarea și respectarea capacităților în evoluție ale copiilor.
- Căi de soluționare a divergențelor de opinii în cadrul familiei.

95. Scopul acestor programe rezidă în a consolida principiul egalității în drepturi între băieți și fete, inclusiv cu referire la dreptul de a-și expune liber viziunile.

96. Este de datoria mijloacelor de informare în masă de a se implica activ în transmiterea unui mesaj clar părinților că participarea copiilor lor este deosebit de importantă, atât pentru copiii înșiși, cât și pentru familii și întreaga societate.

2. În cazul îngrijirii alternative

97. Este vital să fie adoptate mecanisme ce ar garanta dreptul copiilor aflați în îngrijire alternativă, indiferent de forma acesteia, inclusiv cei instituționalizați, de a-și exprima opiniile, acestea fiind luate în considerare atunci când sunt abordate probleme legate de plasarea lor, regulamente cu privire la condițiile de trai în familii de tip foster sau alte forme de plasament, precum și cele referitoare la viața lor cotidiană. Aceste mecanisme urmează să includă:

- Legi ce ar asigura copilului dreptul la informație cu referire la orice tip de plasament, îngrijire și/sau tratament, oferindu-i posibilități reale de a-și expune părerile, acestea urmînd a fi luate în considerare pe parcursul procesului decizional.
- Legi ce ar garanta dreptul copilului de a fi ascultat, ținîndu-se cont de părerile acestuia în elaborarea și implementarea serviciilor de îngrijire adaptate la nevoile copiilor.
- Înființarea unei instituții de control competente, precum un ombudsman pentru copii, un comisar sau un inspector, care ar monitoriza în ce măsură legile și regulamentele referitoare la serviciile de îngrijire, protecție sau tratament al copiilor sunt compatibile cu prevederile enunțate în articolul 3. Organul de monitorizare trebuie să aibă acces nelimitat la instituțiile de îngrijire de tip rezidențial (inclusiv cele ce găzduiesc copii aflați în conflict cu legea), să poată consulta direct opiniile și preocupările copiilor, precum și să aibă libertatea de a verifica dacă viziunile acestora sunt ascultate și luate în considerare de către instituția în cauză.
- Aplicarea în cadrul instituției de îngrijire de tip rezidențial a unor mecanisme eficiente, precum ar fi consiliul reprezentativ al copiilor, care să includă băieți și fete și care să aibă dreptul să participe la elaborarea și implementarea politicii și regulamentelor instituției.

3. În domeniul sănătății

98. Aplicarea prevederilor Convenției presupune respectarea dreptului copilului de a-și exprima viziunile și de a se implica în promovarea dezvoltării armonioase și bunăstării copiilor. Acest principiu este valabil atât în cazul deciziilor individuale privind acordarea serviciilor de sănătate, cât și în cazul implicării copiilor în elaborarea politicilor și serviciilor de sănătate.

99. După părerea Consiliului, mai multe subiecte distincte, avînd totuși conexiuni clare, necesită a fi analizate pentru că abordează implicarea copilului în practici și decizii referitoare la propriile nevoi de sănătate.

100. Toți copiii, inclusiv cei mici, trebuie să ia parte la procesele decizionale, ținîndu-se cont de capacitățile în evoluție ale acestora. Ei au dreptul să obțină informații cu privire la tratamentele propuse, efectele și consecințele acestora, inclusiv în formă adaptată și accesibilă copiilor cu dizabilități.

13. *Ibid.*, paragraful 12.

101. Statele părți trebuie să adopte legi și regulamente ce ar garanta dreptul copiilor de a beneficia de sfaturi și consiliere medicală confidențială, fără a avea nevoie de consimțământul părinților, indiferent de vârsta copilului, când securitatea sau bunăstarea copilului este în pericol. Un exemplu elocvent în acest sens sunt cazurile copiilor victime ale violenței sau abuzului în sînul familiei ori situațiile cînd copii au nevoie de educație sau servicii în materie de sănătate reproductivă sau atunci cînd există conflicte între părinți și copii cu referire la accesul la servicii de sănătate. Dreptul de a beneficia de sfaturi și consiliere medicală este diferit de dreptul de a-și da consimțământul cu privire la o intervenție medicală și nu ar trebui să fie restricționat din punct de vedere al vârstei.

102. Comitetul salută introducerea în anumite țări a unei vârste fixe cînd copilul obține dreptul de a-și da consimțământul și încurajează Statele părți să analizeze serios posibilitatea adoptării unor legi similare. Astfel, copiii care au ajuns la vârsta specificată au dreptul să-și dea consimțământul după consultarea unui expert independent competent, fără a fi obligați să obțină în prealabil o confirmare a capacității lor de la un specialist. Totuși, Comitetul recomandă insistent ca Statele părți să garanteze dreptul copilului ce nu a atins vârsta prevăzută de a-și exprima opiniile atunci cînd acesta este în stare să demonstreze capacitatea de a-și exprima un punct de vedere informat referitor la tratamentul său.

103. Medicii și instituțiile din domeniul sănătății trebuie să ofere copiilor informații clare și accesibile referitor la drepturile lor de a participa la cercetări pediatrie și teste clinice. Ei trebuie să fie informați despre cercetarea în cauză pentru ca acordul informat al acestora (pe lîngă alte garanții procedurale) să poată fi obținut.

104. De asemenea, Statele părți trebuie să introducă măsuri ce ar permite copiilor să-și împărtășească viziunile și experiența obținută în cadrul proceselor de elaborare a planificărilor și programelor privind serviciile de sănătate și dezvoltare ce le sunt oferite. Părerile lor urmează a fi solicitate în toate subiectele ce țin de domeniul sănătății, în special necesitatea de a cunoaște care servicii sunt utile, unde și cum copiii pot avea acces la servicii de calitate, existența obstacolelor de ordin discriminatoriu privind accesul la servicii, calitatea și atitudinea profesioniștilor din domeniul sănătății, precum și modalitatea de promovare a capacității copilului de a-și asuma un grad de responsabilitate crescînd referitor la propria sănătate și dezvoltare. Aceste informații pot fi colectate de la copiii deja beneficiari de servicii sau care sunt implicați în cercetări și procese de consultare și pot fi transmise consiliilor sau parlamentelor locale sau naționale ale copiilor în vederea elaborării unor standarde și anumitor indicatori privind respectarea drepturilor în cadrul serviciilor de sănătate. {14}

4. În domeniul educației și în școli

105. Respectarea dreptului copilului de a fi ascultat în domeniul educației este fundamental pentru a asigura realizarea dreptului la educație. Comitetul constată cu îngrijorare perpetuarea unor fenomene precum autoritarismul, discriminarea, violența și lipsa respectului în realitatea multor școli și clase. Asemenea contexte nu creează condiții favorabile pentru ca fiecare copil să-și poată exprima opiniile și acestea să fie luate în considerare.

106. Comitetul recomandă Statelor părți să ia măsurile de rigoare pentru a oferi copiilor posibilitatea de a se pronunța referitor la problemele enunțate mai sus, precum și să garanteze că se va ține cont de părerile lor.

107. În totalitatea contextelor educaționale, inclusiv în programele educative pentru copiii mici este necesar să se pună accentul pe promovarea rolului activ al copiilor într-un mediu de învățare participativ. {15} Procesele de predare și învățare trebuie să ia în considerare condițiile de viață și perspectivele copiilor. Din acest considerent responsabilii din domeniul educației trebuie să țină cont de părerile copiilor și părinților la elaborarea curriculumului și programelor școlare.

14. Comitetul atrage atenția la recomandarea generală nr. 3 (2003) privind HIV/SIDA și drepturile copilului, paragrafele 11 și 12, precum și la recomandarea generală nr. 4 (2003) privind sănătatea adolescenților, paragraful 6.

15. „Educația pentru toți, o abordare bazată pe principiile drepturilor omului: Un cadru pentru realizarea dreptului copiilor la educație și drepturilor copiilor în cadrul educației”, UNICEF/UNESCO (2007).

108. Educația în domeniul drepturilor omului nu poate modela motivațiile și comportamentele copiilor decât atunci când drepturile omului sunt aplicate în instituțiile în care copilul studiază, se joacă și conviețuiește cu alți copii și adulți.^{16} Dreptul de a fi ascultat este în particular în vizorul copiilor în aceste instituții, aceștia avînd posibilitatea de a examina dacă în practică se ține cont de viziunile lor, așa cum este prevăzut în Convenție.

109. Participarea copiilor este vitală pentru instaurarea în sălile de clasă a unei atmosfere sociale care să stimuleze cooperarea și sprijinul mutual, condiții necesare unei învățări interactive axate pe elev. Este deosebit de important să se acorde atenție opiniilor exprimate de către copil dacă se dorește eliminarea discriminării și prevenirea violenței și măsurilor disciplinare. Comitetul salută dezvoltarea și extinderea consilierii și educației de la egal la egal.

110. Implicarea constantă a copiilor în procesele decizionale poate fi realizată în special prin intermediul consiliilor de clasă, consiliilor de elevi, precum și prin prezența reprezentanților elevilor în cadrul consiliilor și comitetelor școlare, unde aceștia să-și poată exprima liber viziunile asupra elaborării și implementării politicilor școlare și codurilor de conduită. Acest drept trebuie să figureze în legislație și aplicarea acestuia nu ar trebui să depindă de bunăvoința autorităților, școlilor și directorilor.

111. Dincolo de mediul școlar, Statele părți ar trebui să consulte copiii la nivel local și național cu privire la orice aspect al politicii educaționale, inclusiv adaptarea sistemului educativ la nevoile copiilor, educația nonformală și informală, care oferă copiilor „a doua șansă”, curriculumul școlar, metodele de predare, structurile școlare, standarde, formarea bugetului și sisteme ce asigură protecția copilului.

112. Comitetul încurajează Statele părți să acorde sprijin organizațiilor independente ale elevilor care ar ajuta copiii să-și exercite competent rolul de participanți activi în sistemul educației.

113. Dreptul copilului de a fi ascultat urmează a fi garantat în cazul deciziilor privind trecerea la o altă treaptă de studii sau alegerea profilului, decizii ce afectează direct interesul suprem al copilului. Asemenea decizii trebuie să fie supuse unui control administrativ sau judiciar. Pe lângă aceasta, în ceea ce privește măsurile disciplinare, dreptul copilului de a fi ascultat trebuie să fie respectat pe deplin ^{17}în special, în cazul excluderii copilului de la studii sau exmatriculării din școală, această decizie trebuie să fie supusă controlului judiciar pe motiv că vine în contradicție cu dreptul copilului la educație.

114. Comitetul salută apariția programelor școlare prietenoase copiilor în multe țări, programe ce caută să creeze contexte sigure, interactive, receptive și participative, care pregătesc copiii și adolescenții să joace un rol activ în cadrul societății și să devină cetățeni responsabili în comunitatea din care fac parte.

5. În cadrul activităților ludice, recreative, sportive și culturale.

115. Pentru dezvoltare și socializare copiii au nevoie de jocuri, recreere, activități fizice și culturale. Acestea urmează a fi concepute ținîndu-se cont de capacitățile și preferințele copiilor. Copiii capabili să-și expună punctul de vedere trebuie să fie încurajați să spună cît de accesibile și potrivite sunt după părerea lor structurile dedicate jocului și recreerii. Copiii foarte mici și anumiți copiii cu dizabilități, care nu pot participa la procese consultative formale trebuie să beneficieze de oportunități speciale de a-și prezenta viziunile.

6. La locul de muncă

116. Copiii antrenați în cîmpul muncii înainte de a fi atins vîrsta legală, prevăzută de legislație și Convențiile Organizației Internaționale a Muncii nr. 138 (1973) și 182 (1999) trebuie să fie audiați într-un cadru adaptat nevoilor copilului pentru a putea înțelege opiniile lor cu privire la situația propriu zisă și a determina interesul suprem al acestora.

16. Comitetul pentru Drepturile Copilului, recomandarea generală nr. 1 (2001) cu privire la finalitățile educației (articolul 29, paragraful 1 al Convenției), (CRC/GC/2001/1).

17. Statele părți trebuie să țină cont de recomandarea generală a Comitetului nr. 8 (2006) cu privire la dreptul copilului de a fi protejat împotriva oricărei pedepsei corporale și altor forme crude și degradante de pedepsire, ceea ce explică necesitatea strategiilor participative în eliminarea pedepsei corporale (CRC/C/GC/8).

Ei trebuie să participe la identificarea unei soluții, care ar ține seama de constrângerile economice, sociale și structurale, precum și de contextul cultural în care acești copii lucrează. De asemenea, copiii trebuie să fie ascultați atunci când se elaborează politici ce vizează eliminarea cauzelor ce stau la baza exploatării prin muncă a copiilor, în special cu referire la educație.

117. Copiii antrenați în câmpul muncii au dreptul să fie protejați prin lege de exploatare și trebuie să fie auziți atunci când inspectorii ce investighează implementarea legislației muncii evaluează locurile și condițiile de muncă. Copiii și reprezentanții asociațiilor copiilor muncitori (în cazul în care acestea există) urmează a fi ascultați atunci când se elaborează legislația muncii sau se examinează și evaluează aplicarea legilor existente.

7. În situații de violență

118. Convenția stabilește dreptul copilului de a fi protejat împotriva oricăror forme de violență și responsabilitatea Statelor părți de a garanta acest drept fiecărui copil fără discriminare. Comitetul încurajează Statele părți să consulte copiii în cadrul proceselor de elaborare și implementare a măsurilor legislative, politice, educative și de alt ordin ce au drept scop combaterea oricăror forme de violență. În special acestea sunt obligate să vegheze ca copiii marginalizați și defavorizați, precum copiii victime ale exploatării, copiii străzii și cei refugiați să nu fie excluși din procesele de consultare privind legislația și elaborarea politicilor.

119. În această privință, Comitetul își exprimă satisfacția cu referire la constatările Studiului privind Violența asupra Copilului la comanda Secretarului General și îndeamnă Statele părți să implementeze integral recomandările emise, inclusiv recomandarea de a oferi copiilor spațiu pentru a-și exprima liber opiniile și a ține seama de acestea în toate aspectele activităților de prevenire, informare și monitorizare a violenței asupra copiilor. {18}

120. Numeroase acte de violență comise împotriva copiilor sunt trecute cu vederea, pe de o parte, pentru că anumite comportamente abuzive sunt percepute de către copii drept practici acceptate și, pe de altă parte, pentru că nu există mecanisme de raportare adaptate la nevoile copiilor. Spre exemplu, copiii nu au la cine să se adreseze pentru a denunța în condiții de confidențialitate și securitate deplină cazurile de maltratare la care au fost expuși, precum pedepse corporale, mutilare genitală sau căsătorii timpurii și nu dispun de nici un mijloc de comunicare a observațiilor generale făcute unor persoane responsabile de aplicarea drepturilor lor. De aceea participarea eficientă a copiilor la aplicarea măsurilor de protecție necesită informarea copiilor despre dreptul lor de a fi ascultați și de a crește departe de orice formă de violență fizică sau psihologică. Statele părți urmează să oblige toate instituțiile pentru copii să pună la dispoziția acestora mijloace de contactare a persoanelor sau organizațiilor cărora le pot comunica în deplină confidențialitate și siguranță problemele, inclusiv prin intermediul liniilor telefonice de asistență, precum și să ofere spații speciale unde copiii ar putea să-și împărtășească experiența și părerile privind lupta împotriva violenței asupra copiilor.

121. De asemenea, Comitetul atrage atenția Statelor părți asupra recomandării emise în rezultatul Studiului privind Violența asupra Copilului la comanda Secretarului General de a susține și încuraja organizațiile copiilor și inițiativele coordonate de către copii vizând combaterea violenței și să implice aceste organizații în elaborarea, implementarea și evaluarea programelor și măsurilor antiviolență, astfel încât copiii să joace un rol cheie în asigurarea propriei protecții.

18. Raportul expertului independent asupra Studiului Națiunilor Unite cu privire la Violența împotriva Copiilor. (A/61/299).

8. În elaborarea strategiilor de prevenire

122. Comitetul constată faptul că vocea copiilor a devenit o forță din ce în ce mai puternică în prevenirea încălcării drepturilor copiilor. Exemple de bune practici pot fi întâlnite, printre altele, în domenii precum prevenirea violenței în școli, lupta împotriva exploatării copilului (una din formele cele mai răspândite de exploatare fiind antrenarea copilului în munci extenuante și nocive), oferirea serviciilor de sănătate și educație copiilor străzii, precum și în cadrul sistemului justiției juvenile. Copiii trebuie să fie consultați la elaborarea legilor și politicilor referitoare la domeniile menționate mai sus, precum și alte domenii de preocupare majoră și ei trebuie să fie implicați în conceperea, elaborarea și implementarea proiectelor și programelor relevante.

9. În procedurile de imigrare și acordare a azilului

123. Într-o situație deosebit de vulnerabilă se află copiii pomeniți într-o țară străină, pentru că și-au însoțit părinții aflați în căutarea unui loc de muncă sau veniți în calitate de refugiați. Din acest motiv este indispensabil să li se respecte deplin dreptul de a se pronunța asupra tuturor aspectelor procedurilor de imigrare și acordare a azilului. În cazul migrației, copilul urmează a fi audiat în vederea identificării așteptărilor sale în materie de educație și sănătate, pentru ca acesta să poată beneficia ulterior de serviciile oferite de stat în domeniile menționate mai sus. În caz de solicitare de azil, copilului trebuie să i se ofere posibilitatea de a-și prezenta propriile motive ce au dus la o atare decizie.

124. Comitetul subliniază că statul trebuie să pună la dispoziția acestor copii toate informațiile relevante, în limba lor maternă, cu referire la drepturile lor, serviciile disponibile, inclusiv mijloacele de comunicare, procedurile de emigrare și azil, pentru a le garanta dreptul de a-și expune opiniile, acestea fiind luate în considerare în timpul procesului. Urmează a fi numit un îngrijitor sau consilier, serviciile căruia vor fi gratuite. Copiii solicitanți de azil ar putea avea nevoie de ajutor pentru a-și găsi membrii familiei, precum și de informații asupra situației în țara lor de origine, pentru a se putea determina clar interesul major al acestora. Copiii implicați anterior în conflicte armate ar putea avea nevoie de asistență specializată pentru a le permite să-și expună nevoile. În plus la aceasta, este important să li se asigure copiilor apatrizi dreptul de a se implica în procesele decizionale pe teritoriul în care aceștia își au reședința. {19}

10. În situații excepționale

125. Comitetul accentuează faptul că dreptul stipulat în articolul 12 nu poate fi suspendat în timpul anumitor situații excepționale sau după producerea acestora. Există dovezi din ce în ce mai elocvente cu privire la contribuția semnificativă pe care copiii o pot aduce în situații de conflict, gestionarea situațiilor post conflictuale și procesul de reconstrucție ca urmare a dezastrelor. {20} Astfel, în recomandarea sa emisă în rezultatul consultărilor generale din 2008, Comitetul a scos în evidență faptul că copiii afectați de situații de urgență trebuie să fie încurajați și implicați în evaluarea propriei situații și a perspectivelor de viitor. Participarea le permite copiilor să-și recapete controlul asupra propriilor vieți, contribuie la reabilitarea lor, dezvoltă la copii abilități organizaționale și consolidează spiritul identității. Cu toate acestea, este important de a proteja copiii de expunerea la anumite situații ce ar putea fi traumatizante și periculoase

126. Prin urmare, Comitetul îndeamnă Statele părți să susțină mecanismele ce permit copiilor, în special adolescenților, să joace un rol activ, atât în procesul de reconstrucție, cât și cel de gestionare a situațiilor post conflictuale. Opiniile lor urmează a fi solicitate în vederea examinării, elaborării, implementării, monitorizării și evaluării programelor. Spre exemplu, copiii din cadrul taberelor de refugiați pot fi încurajați să contribuie la propria lor siguranță și bunăstare prin înființarea unor forumuri pentru copii. Aceștia trebuie să primească sprijinul necesar pentru a putea crea astfel de forumuri, asigurându-le în același timp un mediu în care funcționarea acestor forumuri ar ține cont de interesul suprem al copilului și de dreptul lor de a fi protejați împotriva oricăror experiențe ce le-ar pune în pericol siguranța și bunăstarea.

19. Cf. *Recomandarea generală a Comitetului nr. 6 (2005) cu privire la tratarea copiilor neînsoțiți sau separați înafara țării lor de origine (CRC/GC/2005/6)*.

20. „Participarea copiilor și tinerilor în situații de urgență: ghid pentru organizațiile de ajutor umanitar”; UNICEF, Bangkok (2007).

11. În cadrul contextelor naționale și internaționale

127. O bună parte din oportunitățile de participare a copiilor se situează la nivel local. Comitetul salută numărul crescând al parlamentelor locale ale tinerilor, consiliilor locale ale copiilor și consultărilor ad-hoc în care copiii își pot expune viziunile în procesele decizionale. Totuși, aceste structuri de participare reprezentativă oficială la nivel local nu trebuie să constituie decât una din multiplele forme de implementare a articolului 12 la nivel local, deoarece ele permit unui număr relativ mic de copii să se implice în problemele comunității. Orelle prevăzute pentru consultările politicienilor și altor responsabili de rang înalt cu populația, zilele ușilor deschise și vizitele în școli și grădinițe oferă oportunități suplimentare de comunicare.

128. Copiii trebuie să fie susținuți și încurajați să-și lanseze și gestioneze propriile organizații și inițiative, ceea ce ar crea un spațiu eficient de participare și reprezentare. În plus, copiii pot contribui cu propriile viziuni, spre exemplu, cu referire la designul școlilor, terenurilor de joacă, parcurilor, structurilor culturale și de recreere, bibliotecilor, serviciilor de sănătate și sistemului de transport local în vederea asigurării unor servicii mult mai adecvate. Atunci când se organizează consultări publice în cadrul planurilor comunitare de dezvoltare, opiniile copiilor trebuie să fie explicit solicitate.

129. Numeroase țări oferă oportunități similare de participare la nivel de raion, regiune, stat federal și național, unde parlamentele, consiliile și conferințele tinerilor permit copiilor de a-și prezenta pozițiile și de a le transmite publicului cointerestat. ONG-urile și organizațiile societății civile au elaborat practici de susținere a copiilor, practici care asigură transparența în procesul de reprezentare și luptă cu riscurile de manipulare și exclud cazurile când participarea copiilor poartă un caracter simbolic.

130. Comitetul salută eforturile UNICEF și ale ONG-urilor ce contribuie semnificativ la sensibilizarea populației cu privire la dreptul copiilor de a fi ascultați și de a participa la toate domeniile vieții lor, încurajându-le să continue promovarea participării copiilor la toate deciziile care-i vizează, inclusiv la nivel local, comunitar, național și internațional, precum și să faciliteze schimbul de bune practici în acest domeniu. Este necesar ca organizațiile conduse de către copii să fie încurajate să formeze rețele pentru a crește posibilitățile de schimb de cunoștințe și pentru a lansa anumite acțiuni comune de sensibilizare.

131. La nivel internațional, vom menționa în special participarea copiilor în cadrul Summitului Mondial pentru Copii, convocat de către Adunarea Generală în 1990 și în 2002, precum și implicarea copiilor în procesul de prezentare a rapoartelor Comitetului pentru Drepturile Copilului, evenimente de o relevanță deosebită. Comitetul salută rapoartele scrise și informația adițională prezentată oral de către organizațiile de copii și reprezentanții copiilor în cadrul procesului de monitorizare a implementării drepturilor copiilor de către Statele părți și totodată încurajează Statele părți și ONG-urile să acorde susținere copiilor care doresc să-și comunice opiniile Comitetului.

D. Condițiile de bază pentru implementarea dreptului copiilor de a fi ascultat

132. Comitetul recomandă insistent Statelor părți să evite abordări ce se reduc la măsuri simbolice și limitează copiii în exercitarea dreptului de a-și expune părerile sau care permit copiilor să se exprime, însă fără a acorda mare atenție opiniilor formulate. El subliniază că manipularea copiilor de către adulți, plasarea copiilor în situații în care aceștia spun doar ceea ce li se permite sau expunerea copiilor la riscul de a se pomeni în situații periculoase în rezultatul participării nu reprezintă practici etice și nu vor fi percepute drept dovezi de implementare a articolului 12.

133. Pentru a fi eficientă și utilă participarea trebuie să fie concepută ca un proces și nu ca un eveniment izolat ce are un caracter extraordinar. Experiența acumulată de la adoptarea Convenției pentru Drepturile Copilului în 1989 a dus la un consens larg cu privire la condițiile de bază ce trebuie să fie respectate pentru a garanta implementarea eficientă, etică și utilă a articolului 12. Comitetul recomandă Statelor părți să includă aceste condiții în toate măsurile legislative și de alt ordin în vederea asigurării implementării articolului 12.

134. Toate procesele în cadrul cărora se solicită opiniile sau participarea unui sau mai multor copii trebuie să fie:

a) Transparente și informative – copiii trebuie să dispună de informații complete, accesibile, ce vor ține cont de diversitate și vor fi adaptate vârstei lor, cu privire la dreptul de a-și exprima liber viziunile, acestea fiind luate ulterior în considerare, precum și cu privire la modalitatea în care copiii vor fi invitați să participe, domeniul de aplicare, scopul și consecințele posibile ale participării lor.

b) Benevole – în nici un caz copiii nu trebuie să fie impuși să-și exprime punctul de vedere și ei trebuie să fie informați că au dreptul să se retragă la orice etapă a participării.

c) Bazate pe principiul respectului – opiniile copiilor trebuie să fie tratate cu respect și ei trebuie să se bucure de oportunități de a propune idei și lansa activități. Adulții care lucrează cu copiii trebuie să recunoască, să respecte și să exploateze formele existente de participare a copiilor, spre exemplu, contribuția lor în cadrul familiei, școlii, culturii și mediului de lucru. De asemenea, se impune necesitatea înțelegerii contextului social, economic, ecologic și cultural în care se înscrie viața copiilor. Persoanele și organizațiile care lucrează cu și pentru copii trebuie să respecte opiniile copiilor cu privire la participarea lor în cadrul unor manifestații publice.

(d) Relevante – problemele în privința cărora copiii au dreptul să se expună trebuie să fie cu adevărat relevante pentru viața lor și să le permită să profite de cunoștințele, competențele și capacitățile lor. În plus la aceasta, este necesar să fie creat un spațiu ce le-ar permite copiilor să scoată în relief și să abordeze problemele pe care ei înșiși le consideră pertinente și importante.

(e) Prietenoase copilului – contextele și metodele de lucru urmează a fi adaptate la capacitățile copiilor. Timpul și resursele necesare trebuie puse la dispoziția copiilor pentru a-i pregăti corespunzător și a le permite să capete încrederea necesară și să profite de oportunitatea de a-și exprima viziunile. De asemenea, este important să se țină cont de faptul că gradul de susținere de care au nevoie copiii și modalitățile lor de participare variază în funcție de vârsta și capacitățile lor în evoluție.

(f) Incluzive – participarea trebuie să poarte caracter incluziv, să evite modelele existente de discriminare și să ofere copiilor marginalizați, băieți și fete, posibilitatea de a se implica (vezi paragraful 88 de mai sus). Copiii nu reprezintă un grup omogen și participarea trebuie să garanteze egalitatea de șanse pentru toți, fără a discrimina în baza unui motiv sau altul. De asemenea, este important ca programele să fie adaptate la culturile copiilor din toate comunitățile.

(g) Susținute prin instruire – Pentru a facilita eficient participarea copiilor, adulții au nevoie să urmeze o pregătire specială, să beneficieze de un anumit sprijin și să-și dezvolte anumite competențe, cum ar fi capacitatea de a asculta copiii, de a conlucra cu aceștia, precum și de a-i implica în funcție de capacitățile lor în evoluție. Copiii înșiși pot fi implicați în calitate de formatori și facilitatori privind promovarea unei participări eficiente; ei au nevoie să-și consolideze capacitățile de participare eficient, spre exemplu, conștientizând nevoia de realizare a drepturilor lor, precum și să fie instruiți să organizeze reuniuni, să colecteze fonduri, să colaboreze cu mijloacele de informare în masă, să țină un discurs în public și să promoveze un punct de vedere.

(h) Sigure și să țină cont de riscuri – în anumite circumstanțe, exprimarea unei opinii poate presupune anumite riscuri. Adulții trebuie să-și asume responsabilități față de copiii cu care aceștia conlucrează și trebuie să întreprindă toate măsurile de precauție pentru a reduce la minimum riscurile de a expune un copil la violență, exploatare sau oricare altă consecință negativă, din simplul motiv că acesta a decis să-și exercite dreptul la participare. Printre acțiunile necesare pentru asigurarea protecției copiilor menționăm elaborarea unei strategii clare de protecție a copiilor, luând în considerare riscurile specifice ce pot surveni în cazul anumitor grupuri de copii, precum și anumite obstacole suplimentare cu care aceștia se pot ciocni în încercarea de a obține ajutor.

Copiii trebuie să fie conștienți de dreptul lor de a fi protejați de orice pericol și să știe unde se pot adresa pentru a obține ajutor, în caz de necesitate. Este important de a lucra cu familiile și comunitățile în vederea conștientizării de către aceștia a interesului, dar și a posibilelor consecințe ale participării și de a reduce la minimum riscurile la care copiii ar putea fi expuși.

(i) Responsabile – este deosebit de important să se asigure monitorizarea și evaluarea participării copiilor. Spre exemplu, în cadrul oricărei cercetări sau oricărui proces de consultare copiii trebuie să fie informați despre felul în care opiniile lor au fost interpretate și utilizate și, în caz de necesitate, să le se ofere posibilitatea de a contesta și influența analiza rezultatelor. Copiii mai pot beneficia de dreptul de a obține informații exacte asupra felului în care participarea lor a influențat orice rezultat. Dacă este cazul, copiii trebuie să aibă posibilitatea să participe la procese și activități de monitorizare. Este important de a urmări și de a evalua participarea copiilor, făcând apel, în măsura posibilului, la copiii înșiși.

E. Concluzii

135. Convenția obligă Statele părți să depună eforturi concrete și imediate cu privire la respectarea dreptului copilului de a fi ascultat în orice problemă ce-l vizează, opiniile acestuia fiind luate serios în considerare. Fiecare copil, fără discriminare trebuie să se poată bucura de acest drept. Pentru a permite ca prevederile articolului 12 să fie pe deplin și realmente aplicate, este nevoie de a elimina obstacolele juridice, politice, economice, sociale și culturale care nu permit copiilor de a se face auziți și de a participa la toate problemele ce-i preocupă. Pentru a atinge progrese serioase în acest domeniu se impune necesitatea de a contesta opiniile existente cu privire la capacitățile copiilor și de a încuraja crearea unor contexte în care copiii ar putea să-și dezvolte și să-și aplice capacitățile. De asemenea, este necesar să fie mobilizate resurse și să se organizeze activități de instruire.

136. Îndeplinirea acestor obligații reprezintă o adevărată provocare pentru Statele părți. Însă acesta este un obiectiv care poate fi atins dacă strategiile menționate în prezenta recomandare generală vor fi implementate sistematic și dacă Statele vor reuși să instaureze o cultură a respectului față de copii și opiniile acestora.

Rezoluția S-27/2 „O lume demnă pentru copii”, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite 2002.